

HỌC VIỆN THÁNH GIUSE – DÒNG TÊN VIỆT NAM

Bộ môn: Triết học đạo đức

Giáo sư hướng dẫn: Nguyễn Minh Triệu, S.J.

**Quan điểm của Don Marquis về việc phá thai cùng những tranh luận trái chiều
của các triết gia khác**

Học viên thực hiện

John Bosco Trịnh Thái Sơn, S.J.

Email: don.thaison@gmail.com

Tháng 05 năm 2022

Tóm tắt: Bài viết này tìm hiểu quan điểm của Don Marquis về việc phá thai (abortion) ngang qua bài viết “Why Abortion is Immoral” trong *The Journal of Philosophy*, Vol. 86, No. 4 (April, 1989), p.183-202. Bên cạnh đó, cùng tìm hiểu những tranh luận trái chiều với lập luận của Marquis đến từ các triết gia khác

Từ chính: phá thai, con người (person), bào thai (fetus), quyền, giá trị sống, giá trị tương lai, viễn tưởng, khao khát, trình thuật dùng, trình thuật khao khát, tình trạng luân lý, sai lầm nghiêm trọng

Dẫn nhập

Phá thai đã, đang và sẽ còn là một chủ đề tranh luận chưa có hồi kết. Cả hai bên chống phá thai và ủng hộ phá thai đều có những lý lẽ riêng để bào chữa cho quan điểm của mình. Don Marquis, một giáo sư triết học của đại học Kansas từ năm 1967, đã xem phá thai là một việc phi đạo đức, và ông đã trình bày quan điểm mình trong bài viết “*Why abortion is immoral.*” Bài viết này là một nỗ lực khám phá quan điểm và lý lẽ của ông ngang qua bài viết “*Why Abortion is Immoral*” trong *The Journal of Philosophy* (1989). Đồng thời cũng tìm hiểu những tranh luận trái chiều từ các tác giả khác về cùng một vấn đề này. Bài viết sẽ gồm hai phần lớn. (1) Những chính đề mà Don Marquis đưa ra cùng lập luận trước những người ủng hộ phá thai, bào gồm: giá trị tương lai, trình thuật khao khát, trình thuật dừng và tình trạng luân lý của bào thai. (2) những ý kiến trái chiều với Don Marquis đến từ những triết gia khác.

Với câu hỏi đầu tiên: tại sao việc giết người trưởng thành là sai, còn việc phá thai thì chưa biết là phi đạo đức hay là được phép? Khởi đầu bài viết của mình, Marquis đã nêu mục đích bài luận của ông là cho rằng việc phá thai là phi đạo đức nghiêm trọng, ngoại trừ rất hiếm trường hợp có thể phá thai, việc phá thai cùng loại đạo đức với việc giết người trưởng thành.¹ Luận điểm của ông đưa ra là giá trị *tương-lai-giống-chúng-ta*. Từ đó ông phản biện lại những quan điểm đồng ý phá thai. Thật khó để biết hoặc xác định rõ khi nào thì bào thai bắt đầu có nhận thức, và có ngôi vị (person) để có thể được xem là con người? Vậy, Marquis đã tập trung vào giá trị tương lai để bảo vệ cho sự tồn tại của bào thai thay vì trả lời cho câu hỏi trên.

Những luận điểm chính của Don Marquis

Giá trị tương lai của con người

Rõ ràng, giá trị tương lai của một con người là một điều đáng quý. Do vậy, việc giết người trở nên một tội ác, vì cướp đi tương lai của họ, cướp đi sự sống và tất cả những điều quý giá mà họ đáng được hưởng: kinh nghiệm, dự tính và hoạt động.

¹ Don Marquis, *Why abortion is immoral*, *The Journal of Philosophy*, 1989.

Marquis không chỉ đề cao giá trị tương lai của con người, nhưng ông còn mở rộng đến những loài có tương-lai-giống-chúng-ta (có thể là loài giống người ở hành tinh khác, loài thú có vú mà không phải là con người, người sống thực vật, trẻ nhỏ, bào thai).² Ông chỉ ra sự thánh thiêng của sự sống và tính có ngôi vị của con người, từ đó có được trực giác trung tâm quan tâm đến những gì làm cho việc giết người là sai, thậm chí giết thứ có tính người tương lai, hoặc những gì loài có tương lai giống chúng ta đều sai nghiêm trọng về mặt luân lý.

Lý do này có thể chấp nhận được. Chúng ta nên tôn trọng quyền được sống của bào thai, dẫu chúng có thể chưa là con người, nhưng chúng có tiềm thể là người. Nếu bào thai được phép phá, nhưng không được phép giết người, thì có gì đó mâu thuẫn ở đây. Vì con người là hình ảnh tiềm thể của bào thai. Nếu không bảo vệ bào thai, thì liệu chẳng còn con người?

Trình thuật khao khát

Con người có lòng khao khát trong cuộc sống, và họ muốn hoàn thành những khao khát nền tảng và mạnh mẽ. Điều này đáng được trân trọng, và việc giết người hay phá thai thì tước mất khao khát sống của họ, nên thật là một tội ác nghiêm trọng. Hơn nữa, bên trong khao khát sống, là sự trân nhận một giá trị cao đẹp của sự sống.³ Bào thai chưa có khao khát sống, nhưng chúng có thể khao khát sống trong tương lai, nên chúng thật cần được bảo vệ. Trường hợp những người không có khao khát sống, hoặc rất ít khao khát sống, như trường hợp của người đang ngủ, người đang mất ý thức, hay mệt mỏi chán chường; chẳng lẽ có thể giết họ vì lý do họ đang không có khao khát sống?

Khao khát sống là điều đáng được trân trọng và chúng ta phải bảo vệ những sinh linh có khao khát ấy. Thậm chí, khi con người đang ở tình trạng không có khao khát sống, có ít khao khát sống, thì giá trị cao đẹp của sự sống cũng đủ để chúng ta gìn

² Ibid.

³ Ibid.

giữ và không có quyền tước mất sự sống ấy. Như thế, bào thai cũng mang một giá trị của sự sống cao đẹp, và tương lai, chúng cũng sẽ có khao khát sống. Vì vậy, không thể tước đi sự sống của bào thai, dù chúng chưa có khao khát sống của mình, xét theo cách hiểu của chúng ta.

Trình thuật dừng (discontinuation account)

Con người đánh giá cao kinh nghiệm sống và mong muốn cho kinh nghiệm ấy tiếp tục. Việc đánh giá ngụ ý ở người đánh giá, người có khả năng đánh giá tương lai của mình. Bên ủng hộ phá thai cho rằng bào thai chưa có khả năng đánh giá tương lai của chúng, nên tương lai không có giá trị cho chúng (*theo Tooley*).⁴ Do vậy, việc kết thúc sự sống của chúng không phải là sai lầm nghiêm trọng.

Nhưng như thế thật nguy hiểm, vì có những lúc con người ở tình trạng tuyệt vọng, muốn tự tử, họ mất khả năng đánh giá tương lai của mình. Bào thai cũng giống như con người ở tình trạng không có khả năng đánh giá tương lai. Như vậy quyền được sống không chỉ hệ ở việc chủ thể có khả năng khao khát sự sống được tiếp tục. Stevens đưa ra một ví dụ loại suy: *khi bệnh nhân chưa hiểu bản chất của thủ tục y tế - nhưng vẫn muốn được điều trị theo thủ tục y tế, thì họ vẫn đáng được đáp ứng*.⁵ Dường như Stevens đang muốn bảo vệ sự tồn tại và phát triển của bào thai, và quyền của chúng được hưởng kinh nghiệm sống dù chưa hiểu được hay chưa có khao khát tồn tại. Điều này đồng quan điểm của Marquis.

Tình trạng luân lý của bào thai

Marquis đưa ra tiền giả định với lập luận cho rằng sự sai lầm trong hành vi phá thai phụ thuộc vào trạng thái luân lý của bào thai. Ông lập luận, vì bào thai có *thuộc tính* và có những *sở hữu* giống như người trưởng thành nên khi việc giết người trưởng thành là sai, thì đương nhiên việc phá thai đều là sai. Cụ thể, bào thai dường như trong một vài trường hợp là một tế bào đơn lẻ được chọn lựa, và một số điểm giống người

⁴ Ibid.

⁵ Ibid., quoted in "Must the Bearer of a Right Have the Concept of That to Which He Has a Right?," *Ethics*, XCV, 1 (1984), 68-41.

trưởng thành,⁶ nên xét về phẩm giá và cấu thành của bào thai, chúng giống với người trưởng thành.

Những tranh luận trái chiều của các triết gia khác

Paul Bassen cho rằng phôi thai (embryo) không có khả năng về cảm giác – không thấy đau, không là nạn nhân. Ông cho rằng sự đồng cảm, trạng thái tâm lý mới là yếu tố quyết định thứ gọi là viễn tượng, hay là tương lai như chúng ta. Những loài thực vật vẫn sống, nhưng chỉ là có sự trao đổi chất về mặt sinh học, nên không đủ để có thể gọi là nạn nhân.⁷ Ngược lại, Marquis cho rằng giá trị của sự sống đầu chỉ hệ ở việc có sự thấu cảm, cảm xúc, phôi thai dĩ nhiên là nạn nhân nếu chúng bị tước đi sự sống một cách chủ tâm, chúng sẽ mất đi tương lai và viễn tượng. Nên không thể chấp nhận việc phá thai vì cho rằng phôi thai không có cảm xúc, không biết đau, hay không có trạng thái tâm lý (mentation). Ông đưa ra một so sánh để chất vấn quan niệm của Bassen vô cùng mạnh mẽ rằng nếu bạn giết tôi trong khi tôi không có ý thức, không có trạng thái tâm lý (mà sau này tôi sẽ hồi phục), thì tôi không là nạn nhân sao?

Kế tiếp, khi Marquis giả định rằng việc phá thai được phép hay không về mặt đạo đức phụ thuộc vào việc bào thai có là sinh thể mà sẽ sai lầm nghiêm trọng khi kết thúc sự sống của nó. Ann E. Cudd đặt ra hai vấn đề: bào thai có phải là loài vốn có bất kỳ quyền nào mà chúng ta phải có bổn phận với chúng? Và những quyền lợi và nghĩa vụ này là hiển nhiên theo trực giác đầu tiên (*prima facie*) hay là tuyệt đối (*absolute*)? Khi Marquis cho rằng chúng ta có *nghĩa vụ tuyệt đối* với các bào thai, bất kể những quyền lợi của bào thai là gì. Dường như Cudd muốn phản đối lại *nghĩa vụ tuyệt đối* và *tính hiển nhiên* mà Marquis đưa ra, vì giả định này được trình bày mà không tranh luận – chưa có trách nhiệm về mặt triết học.⁸

Cudd còn chỉ ra thêm rằng khi Marquis đưa ra tiêu chuẩn không được phá thai vì chúng có tương-lai-giống-chúng-ta, sẽ loại trừ đi việc được phép giết người để tự

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

⁸ Ann E. Cudd, *A Reply to Marquis's "Why Abortion is Immoral"*, *The Journal of Philosophy*, Vol. 87, No. 5 (New York: The Journal of Philosophy, 1990), 262-264.

vệ. Cudd đề cao quyền phụ nữ là một vấn đề liên quan trong việc quyết định về mặt đạo đức của việc phá thai. Marquis tránh việc trả lời trực tiếp tranh luận rằng khi nào thì một bào thai được xem là con người. Ông chỉ đưa ra lý do hiển nhiên theo trực giác để cho rằng tại sao phá thai là sai, nghĩa là ông đã đưa ra một lý do, nhưng không giải thích như thế nào mà đó là lý do tốt nhất. Dường như, Marquis thất bại trong việc giải thích tại sao lý do của ông là lý do tốt nhất cũng như tại sao việc phá thai là sai trái trong cảm thức đầu tiên (*prima facie*).⁹

Quả thực, giá trị tương lai là điều mà Marquis muốn dùng để cho rằng, bào thai thực sự có giá trị sự sống và tương lai, nên không thể đồng ý với quan điểm cho phép phá thai. Tuy nhiên, ông không bàn đến những trường hợp có thai do người nữ bị cưỡng hiếp, nhưng chỉ cố gắng nói đến những trường hợp thông thường. Điều này khá hợp lý, vì mỗi tình huống đều có tính riêng biệt, và có nhiều trường hợp ngoại lệ. Khó lòng nào để nói một điều phổ quát cho tất cả. Hơn nữa, đây là một vấn đề khá khó khăn để tranh luận, và khó để tìm một đáp án chung cho mọi trường hợp.

Ngược lại, Judith Jarvis Thomson, một nữ triết gia người Mỹ lại biện hộ cho việc phá thai khi lập luận ngược lại Marquis rằng dù bào thai là con người, có quyền sống, nhưng việc phá thai vẫn có thể chấp nhận về mặt đạo đức trong trường hợp hãm hiếp hay sử dụng biện pháp ngừa thai thất bại.¹⁰ Thomson đưa ra ba ví dụ loại suy kinh điển: (1) bào thai tựa như người nghệ sĩ violin đang nguy kịch và sống dựa vào sự trợ giúp của người khác, (2) bào thai tựa như tên trộm lén vào một chủ nhà, và (3) bào thai tựa như hạt giống người bay vào căn nhà.¹¹ Từ đó, bà lập luận người mẹ có quyền quyết định phá thai, vì bào thai thuộc cơ thể mình, và người phụ nữ có quyền quyết định trên cơ thể mình. Hơn nữa, bà còn cho rằng khả năng bào thai rất có nguy cơ làm

⁹ *Don Marquis's View On Abortion - Free Essay Example*, <https://papersowl.com/examples/don-marquiss-view-on-abortion/> accessed May 13, 2022

¹⁰ Judith Jarvis Thomson, *A defense of Abortion* in *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 1, No. 1 (JSTOR, 1971), 47-66

¹¹ *Ibid.*

hại sự sống của người mẹ và người mẹ không có trách nhiệm đặc biệt đối với bào thai.¹²

Những ví dụ của bà Thomson nói đến việc có thai như là một tai nạn, một điều ngoài ý muốn, một điều gây nguy hiểm và không hề đề cập đến niềm vui của người mẹ, của gia đình khi có bào thai và cũng không đề cập trách nhiệm đạo đức của cha mẹ đối với bào thai của mình. Do vậy, có thể nhận thấy quan điểm của Thomson không thực sự thuyết phục, và các ví dụ còn lệch nhiều so với bào thai thực thụ. Nếu có thuyết phục thì chỉ đang nhắc đến những trường hợp bào thai xuất hiện ngoài ý muốn. Nhưng nếu là ngoài ý muốn, thì lập luận vẫn cho thấy thiếu tình người, tình liên đới trong gia đình (mẹ-bào thai), và thiếu tôn trọng sự sống. Việc bào thai gây ảnh hưởng đến sự sống của người mẹ như Thomson nhắc đến, chắc chắn tình huống ấy không có nhiều, nhưng bà lại đưa ra lập luận như thể là một điều xảy ra đương nhiên.

Kế tiếp, Peter K. McInerney, qua bài viết *Does a fetus Already have a Future-like-ours?*¹³ đã không đồng tình với Marquis trong lập luận *bào thai có tương-lai-giống-chúng-ta có những sở hữu như người trưởng thành*. Peter muốn hỏi rõ thời điểm nào thì bào thai có sở hữu như người trưởng thành, hay bước chuyển từ sai lầm khi giết người trưởng thành sang việc phá thai.

Peter phân tích mối tương quan của một người với tương lai của người ấy và mối tương quan của bào thai với tương lai của nó. Khởi đầu, ông chỉ ra ba yếu tố: *trí nhớ, tính liên tục của tính cách, và ý hướng hành động* là những yếu tố liên quan đến tương lai của một con người. Cụ thể hơn, qua ba yếu tố trên, những khả thể (possibility) dần được hiện thực hóa. Tương lai dần trở thành hiện tại, rồi quá khứ. Một mặt, những yếu tố bên ngoài cũng ảnh hưởng đến việc các khả thể có trở thành hiện tại hay không; nhưng mặt khác, người trưởng thành vẫn có thể làm chủ những khả thể có thể trở thành

¹² Thomson vs. Marquis: Abortion, <https://phdessay.com/thomson-vs-marquis-abortion/> accessed May 16, 2022.

¹³ Peter K. McInerney, "Does a fetus Already have a Future-like-ours?", Journal of Philosophy Vol.87, No.5 (May, 1990), 264-268.

hiện thực hay không, ngang qua những mong muốn, kỹ năng, và khả năng. Trong khi bào thai không sở hữu đời sống cá nhân tương lai (future personal life) theo cách người trưởng thành. Bào thai không có khả thể (possibility) và không nỗ lực để trở thành được, mà chúng chỉ có tiềm thể (potentiality) để phát triển một tương lai cá vị (personal future). Tóm lại, Peter cho thấy bào thai không có tương lai như chúng ta.

Đáng ghi nhận cho những phân tích của Peter, tuy nhiên xét cho cùng, người trưởng thành cũng phát xuất từ những bào thai. Rõ ràng, có một bước chuyển rất huyền nhiệm từ bào thai sang con người, những phân tích của Peter cũng giúp thấy điều ấy. Nhưng nếu phân tích như thế để ủng hộ việc phá thai thì lại vô lý, bởi vì thấy được sự cao cả của con người, thấy được tính tương lai của một nhân vị, mà lại xem thường một bào thai. Bào thai là bước đầu để hình thành nên con người. Nếu phá hết bào thai, thì liệu còn con người? Dù cho có tính khác biệt về tương lai giữa con người và bào thai như Peter phân tích, thì việc bào thai – trong tương lai phát triển thành trẻ sơ sinh rồi thành người trưởng thành, thì tương lai của chúng và người trưởng thành, xét cho cùng, cũng có nét tương đồng. Do vậy, điều Marquis đưa ra: bào thai có tương lai giống con người cũng không phải là vô lý.

Một triết gia khác, Carson Strong, trong bài viết với tựa đề *Reply to Marquis: how things stand with the 'future like ours' argument*, đã đưa ra hai ví dụ chống lại quan điểm của Marquis. Đó là về cuộc tranh luận *tính bản chất* và *điều kiện đủ* mà chính Marquis đề cập trong bài trong viết của mình. Ông cho rằng Marquis có hai phiên bản. (1) Phiên bản thứ nhất, tìm kiếm *bản chất* của điều khiến cho giết người trưởng thành là sai. Rồi ông đưa ra bản chất ấy là sự tước đi *một tương lai như chúng ta* (*a future like ours*). (2) Phiên bản thứ hai, xác định *điều kiện đủ* cho trực giác đầu tiên (prima facie) về sự sai trái mang tính luân lý của việc giết người trưởng thành. Theo đó, ông tìm ra đáp án là do tước đi *tính cá vị của một tương lai giống chúng ta*

(*individual of a future like ours*). Ông loại suy từ quan điểm về việc giết người trưởng thành qua việc giết bào thai.¹⁴

Lúc này Strong bắt đầu đưa ra hai ví dụ: một người ốm chỉ còn sống một thời gian ngắn, và một người suy giảm nhận thức lâu dài nặng, cả hai đều bị một kẻ tấn công đột nhập vào phòng và bắn chết. Cả hai trường hợp này đều không có tương-lai-như-chúng-ta vốn có nơi một người trưởng thành bình thường. Do đó, Strong cho rằng tranh luận về bản chất như Marquis đề ra, không đủ thuyết phục vì không chỉ ra được bản chất của việc giết người hay phá thai, nghĩa là không chỉ ra được tương-lai-như-chúng-ta nơi bào thai.

Tương-lai-như-chúng-ta, theo giải thích của Marquis, là sự tiếp tục và mở rộng những kế hoạch và dự phóng của mình. Trong khi Strong cho rằng bào thai không bị tước đi một tương lai như chúng ta vì chúng không có khả năng tiếp tục những kế hoạch và dự phóng riêng mình. Hơn nữa, bào thai cũng không có tính tự thức, không có tình trạng và khả năng về tâm trí. Nên Strong không chấp nhận việc loại suy từ giết người là sai sang phá thai là sai, dựa theo hai tranh luận về bản chất và điều kiện đủ. Còn Marquis thì cho rằng bào thai dù chưa có tính tự thức, tình trạng và khả năng về tâm trí, khả năng tiếp tục những kế hoạch và dự phóng riêng mình, nhưng chúng có khả năng, tiềm năng để có những điều ấy nếu chúng được duy trì sự sống.

Lời kết

Cuộc tranh luận vẫn còn đang tiếp nối và chưa có một lời giải nào làm thỏa lòng hai bên ủng hộ và chống phá thai. Như Marquis cũng phát biểu *sự phổ quát mang tính đạo đức* của cả hai phía ủng hộ và chống phá thai đều không hoàn toàn chính xác.¹⁵ Tưởng chừng điều này cho thấy Marquis dù đã nỗ lực đưa ra những lý lẽ và lập luận cho việc chống phá thai, nhưng ông vẫn nhận ra sự giới hạn và bất lực trong lý tưởng chinh phục sự phổ quát mang tính đạo đức. Cụ thể, ông đã đưa ra tính hiển nhiên theo

¹⁴ Carson Strong, *Reply to Marquis: how things stand with the 'future like ours' argument* (J Med Ethics, 2012)

¹⁵ Don Marquis, *Why abortion is immoral*, The Journal of Philosophy, 1989.

trực giác đầu tiên/ cảm thức chung về việc phi đạo đức (giết người, phá thai) nhưng không thể chứng minh được làm sao mà lý do ấy là lý do tốt nhất.

Với quan điểm của người viết, những tranh luận của các triết gia khác phần nào giúp thấy được những giới hạn trong việc đưa ra dẫn chứng để chống lại phá thai, để thấy đây là một vấn đề phức tạp và không dễ thuyết phục hoàn toàn một ai đi theo ngã chống phá thai này, nhất là những người đã ủng hộ việc ấy. Mặt khác, nếu nhìn một cách thiện chí, độc giả có thể nhận thấy những lý lẽ của Marquis đầy tính nhân đạo, thiêng liêng và tính liên đới của bào thai cũng như của con người. Những lý lẽ của các triết gia ủng hộ phá thai cũng có những phần khá logic, nhưng quá nặng tính lý thuyết, và đôi khi thấy thiếu tình người và tình liên đới (chẳng hạn khi nói đến người phụ nữ có quyền trên cơ thể mình, nên có quyền quyết định phá thai, hay khi nói người mẹ không có trách nhiệm với bào thai của mình). Mà con người đâu chỉ thuần lý trí.

Nếu như mọi người thống nhất ủng hộ việc phá thai không vi phạm đạo đức, thì hẳn kéo theo biết bao quan niệm và cách hành xử thiếu vắng tình người và tình liên đới, đặc biệt tình mẫu tử đầy thiêng liêng sẽ bị nguy hại, rồi trách nhiệm của mình đối với những người khác cũng sẽ bị xem nhẹ. Khi ấy, thế giới sẽ nảy sinh nhiều đau thương hơn nhiều. Trong thế giới này, ý nghĩa của con người, của đời người nằm ở đâu? Ngày nay, ngay cả sự sống của động vật và thiên nhiên cũng được đề cao, chẳng lẽ sự sống của bào thai không đáng được trân trọng và duy trì. Hy vọng, với những tranh luận cả hai chiều về việc phá thai, cùng với những nhận định của người viết, có thể gợi mở về những góc nhìn về sự sống của con người và bào thai.

Thư mục tham khảo

"“Must the Bearer of a Right Have the Concept of That to Which He Has a Right?”." *Ethics*, XCV 1 (1984).

Cudd, Ann E. "A Reply to Marquis's "Why Abortion is Immoral"." *The Journal of Philosophy*, Vol. 87, No. 5, 1990.

Don Marquis's View On Abortion - Free Essay Example. n.d. <https://papersowl.com/examples/don-marquiss-view-on-abortion/> (accessed May 13, 2022).

Marquis, Don. "Why abortion is immoral." *The journal of Philosophy*, 1989.

Strong, Carson. "Reply to Marquis: how things stand with the ‘future like ours’ argument." (*J Med Ethics*) 2012.

Thomson vs. Marquis: Abortion. n.d. <https://phdessay.com/thomson-vs-marquis-abortion/> accessed May 16, 2022. (accessed May 16, 2022).

Thomson, Judith Jarvis. "A defense of Abortion." *Philosophy & Public Affairs*, Vol. 1, No. 1 (*Autumn, 1971*) (Wiley), 1971.